नेपाल गजेट

भाग ४

श्री ५ का सरकारद्वारा प्रकाशित

काठमाडौं, श्रावण २५ गते २०१६ साल

श्री ५ को सरकार

अर्थ मन्त्रालयको सूचना

श्री माननीय उपप्रधान तथा अर्थ मन्त्रीज्यूले सम्बत् २०१६ साल श्रावण २५ गते प्रतिनिधि सभामा आर्थिक वर्ष २०१६।०१७ को आर्थिक विवरण पेश गर्नु हुँदा दिनु भएको वक्तव्य तथा आर्थिक विवरणको सारांश सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशित गरिएको छ।

नेपाल अधिराज्यको संविधानले निर्धारित गरेको, प्रणाली अनुसार २०१६।०१७ सालको बजेट यस सभामा पेश गर्दछु। आम निर्वाचनबाट चुनिएको सरकारको अर्थ मन्त्रीको हैसियतले देशको पहिलो प्रतिनिधि सभामा यो बजेट पेश गर्न पाउँदा मलाई विशेष गौरव लागेको छ। आय व्ययको विस्तृत विवरण माननीय सदस्यहरूमा वितरण हुने भएकोले त्यस सम्बन्धमा मेरो विचार संक्षिप्त रूपमा निवेदन गर्दछु। बजेट सरकारको आर्थिक नीति र कार्यक्रमको प्रतिबिम्ब तथा साकार रूप भन्न सकिन्छ। संसदमा बजेट पेश गर्दा देशको आर्थिक अवस्था माथि केही वक्तव्य दिने चलन सबै प्रजातान्त्रिक देशहरूमा चलि आए अनुसार देशको आर्थिक स्थिति तथा आर्थिक नीति बारे केही विवेचना गर्न चाहन्छु।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सर्वप्रथम एक दुइ कुरा विशेष रूपले स्पष्ट गर्नु आवश्यक देख्तछु। देशमा यातायातको उचित विकास नभएकोले देशको आर्थिक एकीकरण राम्रोसंग हुन सकेको छैन। यही देशको अधिकांश भागहरू आधुनिक आर्थिक प्रणाली भित्र पर्दैनन्। औद्योगिक तथा कृषि उत्पादन, व्यापार र मूल्य आदिको सम्बन्धित विषयमा तथ्यांकको अभावले गर्दा यथार्थ ज्ञान हुन सकेको छैन। यस अवस्थामा देशको आर्थिक परिस्थिति बारे निश्चित रूपले केही भन्न गाहारो छ। आर्को कुरा मलाई यो स्पष्ट गर्नु छ कि देशको शासन व्यवस्था प्रजातन्त्र सुहाउँदो छिटो छरितो आजसम्म हुन नसकेकोले र मास्केवारी ठीक समयमा दाखिल हुन नसक्ने भएकोले यथार्थ आय व्ययको अंक निश्चित रूपले भन्न सकिन्न। यता केही महीनादेखि बजेटसंग संबद्ध नयाँ ढांचाको मास्केवारी सबै सम्बन्धित अड्डाहरूबाट दाखिल गराउने नियम लागू गरिएकोले आउने आर्थिक वर्षदेखि यथार्थ आमदानी खर्चको व्यहोरा चाँडो थाहा होला भन्ने आशा गरिएको छ। फेरि अनुमान समिति (Estimate Committee) को गठनले सरकारको बजेट र खर्च व्यवस्थामा राम्रो प्रभाव पार्नेछ। एक त समितिले दिएका सुझावहरूले खर्च गर्ने काम नियमित हुन जानेछ र आर्को प्रत्येक विभागको खर्चको राम्रो जाँच पडताल समितिबाट हुने भएकोले सरकारको खर्चमा अनावश्यक किसिमको खर्च धेरै मात्रामा कम हुँदै जानेछ। यसरी सीमित साधनहरूको राम्रो संग उपयोग हुन गई आर्थिक नीति तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्ने काममा सरकारलाई ठूलो सहायता मिल्दै जानेछ।

अब म यस सदनको ध्यान देशको आर्थिक अवस्थातिर आकर्षित गर्न चाहन्छु। यस सम्बन्धमा २००७ सालदेखि यता घटेका आर्थिक प्रवृत्तिको पृष्टभूमिमा गत आर्थिक वर्षको समस्याहरूको उल्लेख गर्नु अप्रासंगिक होओइन। २००७ सालमा एक पुरानो व्यवस्था त्यागेर देशले [illegible]-तान्त्रिक व्यवस्थातिर आपनो कदम बढायो। तर ७।८ वर्षको राजनैतिक अस्थिरताको वातावरणले गर्दा आर्थिक क्षेत्रमा देशको जनताको रहनसहनको स्तर उच्च गर्ने काममा संतोषजनक प्रगति हुन सकेको छैन।

हाम्रा विविध समस्याहरू मध्ये मुख्य रुपले निम्नलिखित समस्याहरू विचारणीय छन्:— दुवै मुद्रा प्रचलन र भारतीय र नेपाली मुद्राको विनिमय दरमा अस्थिरता, मुद्रा स्फिति र बढी उत्पादन गर्ने समस्या।

नेपाली मुद्राको दृढता हामी सबै देशवासीको निम्ति एक महत्वपूर्ण कुरा हो। आज देशको कुनै भागमा राष्ट्रिय मुद्रा तथा कुनै भागमा भारतीय मुद्राको प्रचलन भएकोले आर्थिक व्यवस्थामा ठूलो बाधा परिरहेको सर्व विदित छ। साथै नेपाली मुद्राको घट्दो क्रयशक्तिले गर्दा र यसरी विनिमय दरमा आएको अस्थिरताले गर्दा देशको वाणिज्य व्यवसायमा निकै धक्का पर्दै गएको छ र सर्वसाधारण जनताले उपभोग गर्ने वस्तुहरूको मूल्यमा समेत अस्थिरता हुनगई उपभोक्ताहरूलाई मर्का पर्न गएको कुरा सरकारले महसूस गरिसकेको छ। पहिले पहिलेको सरकारले पनि

आधिकारिक मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

यतातिर दृष्टि नदिएको होइन। समय समयमा केही उपायहरू पनि अपनाइएका थिए। वर्ष अगाडि सरकारले काठमाडौं उपत्यकामा आवश्यकीय वस्तुहरूको पैठारी गर्नको लागि तत्कालीन बजार दर भन्दा कम दरमा भारतीय मुद्रा दिने व्यवस्था गरेको थियो। त्यसले गर्दा नेपाली मुद्राको विनिमय दरमा तत्कालको निमित्त केही सुधार आएको थियो। तर त्यस किसिमको सहमत गर्नु व्यवस्था कृत्रिम भएकोले सरकारलाई भारतीय मुद्राको ठूलो क्षति हुन गयो र त्यस व्यवस्थाको अन्त्य गर्न वाध्य हुन पऱ्यो।

हामीलाई विश्वास छ कि अरू कुराको अतिरिक्त देशमा नेपाली मुद्रा प्रचलन गराउनाले मात्र यसको समाधान हुन सक्तछ। सरकारले यस समस्याको राम्रो अध्ययन गरी देशमा नेपाली मुद्राको मात्र प्रचलन गराउने लक्ष राखेको छ। तर यो प्रश्न त्यति सजिलो छैन जति हामी साधारण तया ठान्दछौं। कुनै कानून वा आदेशको बलमा यो समस्याको समाधान हुन सक्तैन। यसको-निम्ति सरकारले आयात निर्यातमा नियन्त्रण ल्याउने, विदेशी मुद्राको मांग र पूर्तिमा सामन्जस्य ल्याउने र अरू सम्बन्धित उपायहरू कार्यान्वित गर्नमा विचार गर्नु पर्नेछ। राष्ट्रिय मुद्रामा दृढता नआएसम्म यसको क्षेत्रमात्र बढाएर पनि हुँदैन। यस विषय माथि आवश्यक अध्ययन गरी सरकारलाई यथासक्य चाँडो सुझावहरू पेश गर्न विशेषज्ञ हरू भएको एक मुद्रा विनिमय व्यवस्था समितिको गठन भएको छ। समितिको सिफारिश प्राप्त भएपछि सरकारले अरू कदमहरू उठाउँदै जानेछ। मुद्रा स्फिति नहोस् भन्ने हेतुले अरू बढी मुद्रा निष्कासन नगर्ने पनि सरकारको नीति छ। २००७ सालदेखि यता पेश गरिएका बजेटहरूमा गत वर्षसम्म सबै जसो घाटाको (Deficit) बजेट पेश गरिएका थिए। औसत रूपमा बजेटमा वार्षिक घाटा लगभग ९० लाख जति पुग्न गएको बुझिन्छ। मुद्राको विनिमय दरमा अत्यधिक घटबढ ल्याउनमा घाटाको अर्थ व्यवस्थाको ठूलो हात रहन्छ भन्ने विचारले विगत २०१५।०१६ को बजेट पेश गर्दा मैले सर्वप्रथम अधिकको (Surplus) बजेट पेश गरेको थिएँ। यो सालको बजेट प्रस्तुत गर्दा पनि यस कुराको राम्ररी ख्याल राखी बजेटमा अधिक (Surplus) हुने अनुमान गरिएको छ। यसको फलस्वरूप यसपाली विनिमय दरमा झन् बढी स्थिरता आउने आशा गर्न सकिन्छ। म फेरि दोहऱ्याउन चाहन्छु कि सरकारले नेपाली मुद्रालाई सुदृढ पार्ने दिशातिर निकट भविष्यमा नै ठोस कदम लिने निश्चय गरेको छ।

मुद्राको अस्थिरताबाट लाभ उठाउन खोज्ने तत्वहरू प्रति पनि सरकार सचेष्ट छ। सरकारले यस्तो समाज विरोधी तत्वहरू उपर कडामा कडा कारवाई गर्न बाँकी राख्ने छैन।

विदेशी मुद्राको संचयको पनि आवश्यकता सरकारले महसूस गरिसकेको छ। देशमा भएका र अरू पाइने विदेशी मुद्राको नियन्त्रणको लागि सरकारले एक विनिमय स्थिरीकरण कोष (Exchange Stabilisation Fund.) खोल्ने पट्टि पनि विचार गरेको छ। चाँडै सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष (I.M.F.) र विश्व ब्यांक (W,B.) को सदस्यता प्राप्त गर्ने निधो गरेको छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मुद्रा स्फितिको सम्भावना माथि पनि केही उल्लेख गर्नु आवश्यक छ। यातायातका साधनहको कमी र मुद्रा व्यवस्था देशको हरेक भागमा एकै किसिमको हुन नसकेकोले देशका विभिन्न भागमा उपभोगका सामानहरूको मूल्यमा विभिन्नता बराबर आइरहेको छ। वैशाख २०१३ को आधारलाई आधार (basis) मानेर काठमाडौंको मूल्यको प्रगति हेर्दा पैठारी हुने खाद्य पदार्थ-व्यापारको मूल्य वैशाख २०१४ मा ७८.६, वैशाख २०१५ मा ९९.५, वैशाख २०१६ मा १०८.५ देखिन्छ। पैठारी हुने वस्त्र र धागोको मूल्य वैशाख २०१४ मा ७८.१, वैशाख २०१५ मा ८८.१, वैशाख २०१६ मा ८८.६ भएको देखिन्छ। नेपाली मुद्रा क्षेत्र भित्रैबाट आउने र उपत्यका भित्रै पैदा हुने पदार्थहरूको मूल्य प्रवृत्ति निम्न प्रकारको देखिएको छः— वैशाख २०१४ मा १०२.९, वैशाख २०१५ मा ९८.१, वैशाख २०१६ मा ९७.९। यी मोटा मोटी तथ्यांकहरूको आधारमा सदनको समक्ष यो कुरा व्यक्त गर्न चाहन्छु कि विभिन्न वस्तुहरूको मूल्यमा वृद्धि भए तापनि विगत १ वर्षमा त्यत्तिको बढ्ता फरक आएको छैन। फेरि आर्थिक विकास र सामाजिक सेवा बढाउने उद्देश्यले देशमा प्रसस्त मात्रामा खर्च हुन जांदा मूल्यमा वृद्धि हुनु स्वाभाविकै हो। सबै जस्तो छिमेकी राष्ट्रहरूमा यस्तो प्रवृत्ति पाइंदै गएको छ।

हाम्रो समाजवादी व्यवस्थामा विकासको साधारणतया प्रमुख ५ उद्देश्यहरू छन्:— देशको राष्ट्रिय आय (National Income) मा सकेसम्म वृद्धि गर्ने, कृषिको आधारित विकास गर्ने, जनतालाई सामाजिक सेवा (Social Service) को राम्रो बन्दोबस्त, बेकारीको समस्याको हल र आय तथा सम्पतिको असमान वितरण यथासक्य घटाउने प्रयत्न।

हाम्रो देशको राष्ट्रिय आय (National Income) को अनुमान आजसम्म गर्न नसकेको र साथै बढ्दो पूंजी उत्पादन अनुपात (Capital cut-put Ratio) को अनुमान समेत अहिले सम्म हुन नसकेकोले राष्ट्रिय आयको वृद्धि आउँदो ५ वर्षमा कुन अनुपातमा होला भन्न सकिंदैन। तर यस दिशापट्टि पनि सरकारको ध्यान गइराखेको छ र निकट भविष्यमा नै मोटामोटी हिसाबबाट त्यस अनुपातको अन्दाजी लगाइने छ। त्यसको फलस्वरूप साधारण प्रति व्यक्तिको आमदानीको वृद्धिको हिसाब स्वतः हुन सक्ने छ। हाल भइरहेको कृषि सर्भे समाप्त भएपछि पनि देशको राष्ट्रिय आयको अनुमान गर्न सुविधा हुनेछ। राष्ट्रिय आय बढाउन कै निम्तिमा बजेटमा विविध कदमहरू लिइएको स्पष्ट छ र पछि विकाशको गति झन तीव्र गर्न हाम्रो आर्थिक आधार (Economic Infra Structure) बलियो पार्न यातायात, बिजुली इत्यादि कुराहरूमा जोड दिइएको छ।

कृषिमा आधारित विकासको बारेमा पञ्चवर्षीय योजनामा प्रसस्त ध्यान दिइएको छ र सरकारको नीति त्यसलाई अझ बढाउने छ। प्रस्तुत विकास बजेटमा सामाजिक सेवा कार्यमा पनि विशेष ध्यान दिइएको छ। आजको अवस्थामा पहिले उठान गरिएको विकास सम्बन्धी कार्यहरूलाई अगाडि बढाउनका साथै नयाँ कार्यहरू पनि प्रारम्भ गर्नु परेको छ। मुख्य रूपमा तत्कालीन आयोजनाहरू (Impact Projects) मा विशेष रूपले महत्व दिइने छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

यस्ता आयोजनाहरूबाट सर्वसाधारण जनता सम्बन्धी सामाजिक विकास श[illegible] सक्ने छ। आज जनताको जिउँदो आर्थिक अवस्था अवगत गर्दा एकातिर त शीघ्रा[illegible] दिने आयोजनाहरू चलाउनु छ त अर्कोतिर देशको प्रतिव्यक्तिको आमदानी बढा[illegible] दीर्घकालिन आयोजनाहरू पनि चलाउँदै जानु पर्ने देखिन्छ।

देशमा एकातिर त विगत केही वर्षदेखि उत्पादन सम्बन्धी काम चलाइएका पनि मोट[illegible] रूपले हेर्दा चाहिएको मात्रामा उत्पादनमा वृद्धि हुन नसकेको र उता १.६ प्रतिशतको दरले जनसंख्याको वृद्धि हुँदै गएकोले बेकारीको समस्या केही नकेही रूपमा उठ्न गएको छ भन्ने शंका उठाउनु अस्वाभाविक भन्न सकिन्न। तर यसको साथै हामीले यो कुरा पनि बिर्सनु हुन्न कि जति जति देशमा विकास कार्य बढ्दै जान्छ उति उति बेकार मानिसले पनि थप काम पाउँदै गएका हुन्छन्। समस्या बढ्न नपावोस् भन्ने हेतुले सरकारले विशेष रूपमा श्रम प्रधान (Labour Intensive) आयोजनाहरूमा महत्व दिनेछ। तर दीर्घकालीन विकासको निम्ति पूंजी प्रधान (Capital Intensive) आयोजनाहरूको महत्व पनि रहन्छन्। अब आउँदो १ वर्षमा चालू गरिने तथा चालू भइरहेको आयोजनाहरूमा करीब १ लाख जति थप मानिसहरूले काम पाउने अनुमान लगाइएको छ।

देशमा रहेको संपत्तिको असमान वितरणलाई हटाउन सरकारले न्यायोचित कर नीति लिएको छ यस विषयमा पछि व्याख्या गर्नेछु। देशको संपत्तिको असमानता हटाउन एउटा सामाजिक न्यायको मात्र कुरा नभै देशको विकासकार्यमा पनि एक महत्वपूर्ण कारण छ भन्ने कुरा आर्थिक विकासका विशेषज्ञहरूको एक निश्चित राय छ।

देशको विकास सम्बन्धी विषयमा अन्तमा म एक कुरा भन्न चाहन्छु। पञ्चवर्षीय योजना अन्तर्गत बांकी २ वर्षमा देशमा विकासको गति तीव्र गराउनु त छंदैछ र विभिन्न आयोजनाहरू राम्रो रूपले सम्पादन गर्ने काममा साधनहरूको कमीको समस्या पनि छंदैछ। यसको साथै योजनाबद्ध काममा दीर्घकालीन (Long term) दृष्टि पनि हामीले लिंदै जानु परेको छ। यसको आधारमा दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको मोटामोटी रूपरेखा तयार पार्नेपट्टि पनि हामीले विचार गर्नु परेको छ। यसरी आजको आर्थिक व्यवस्थाभित्र सरकारले विकासको गति निरन्तर बढाउँदै लैजाने अवस्थाहरू पनि तयार पार्दै जानु छ।

संविधानको धारा ४६ अनुसार बजेटलाई निम्नांकित ४ भागमा बांडिएको छः—

(क) गत आर्थिक वर्षको उपलब्ध श्रोतहरूबाट हुने राजस्वको अनुमान।

(ख) आर्थिक ऐन, २०१६ मा प्रस्तावित परिवर्तनको प्रभाव।

(ग) संचित कोष प्रति व्ययभार भएको रकमहरू।

(घ) संसदको मतदानबाट व्यय हुने रकमहरू।

(१) साधारण खर्चको विवरण र तेरिज।

(२) पञ्चवर्षीय योजना अन्तर्गत चतुर्थ वर्षको सविवरण विकास बजेट।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

832

र्थिक वर्ष २०१५।१६ मा साधारण बजेट तर्फ ने.रू. सात करोड बयासी लाख तेइस (७,८२,२३,०००) खर्च र ने.रू. सात करोड उनान्सय लाख चौबीस हजार (७,९९, ०००) आम्दानी हुने अनुमान गरिएको थियो। विकास बजेटतर्फ अनुमान गरिएको ने.रू. ार करोड पन्ध्र लाख नौ हजार (११,१५,०९,०००) को खर्च मध्ये मित्रराष्ट्र तथा संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सहायता कटाई बाँकी नपुग हुन आउने ने.रू. दुई करोड छः लाख सतचालिस हजार (२,०६,४७,०००) साधारण बजेटबाट रहन आएको बचत र मित्र राष्ट्र चीन सरकार-बाट विकासार्थ प्राप्त भएको मौज्दात रकमबाट व्यहोर्ने व्यवस्था गरिएको थियो।

यो आर्थिक वर्षमा साधारण बजेटतर्फ ने.रू. दश करोड छब्बीस लाख एकचालिस हजार (१०,२६,४१,०००) आम्दानी र ने.रू. दश करोड आठ लाख दुइ हजार (१०,०८,०२,०००) खर्च हुने अनुमान छ। यसबाट ने.रू. अठाह्र लाख उनन्चालिस हजार (१८,३९,०००) अधिक हुन आउँछ। विकास बजेटतर्फ ने.रू. चौध करोड एकासी लाख छपन्न हजार (१४,८१, ५६,०००) खर्च हुने अनुमान छ। यसरी आर्थिक वर्ष २०१६।१७ को सम्पूर्ण बजेट ने.रू. चौबिस करोड उनानब्य लाख अन्ठाउन्न हजार (२४,८९,५८,०००) को हुन आएको छ।

यो सालको बजेट गत सालहरूको जस्तो ने.रू. र भा.रू. मा नगरी जम्मै ने.रू. मा गरिएको छ। भा.रू. खर्च हुने कलमहरूलाई सरकारी दरमा न.रू. मा परिवर्तन गरेर राखिएका छन्।

गत वर्षको उपलब्ध श्रोतबाट यो साल गत साल भन्दा पुरानो खाद्य सम्बन्धी हिसाब किताब मिलाउन आमदानी र खर्च दुबै तर्फ देखाइएको ने. रू. एक करोड उन्नाइस लाख बयान्नब्बे हजार (१,१९,९२,०००) घटाउँदा एक करोड सात लाख पच्चिस हजार (१,०७,२५,०००) अर्थात करीब सयकडा १४ बढी आमदानी हुने अनुमान गरिएको छ। आमदानी करीब भंसारबाट ने.रू. एकचालिस लाख (४१,००,०००), वनबाट उनहत्तर लाख (६९,००,०००), रोडसेस-बाट दश लाख (१०,००,०००), हुलाकबाट दश लाख (१०,००,०००) बढ्ने अनुमान गरिएको छ। आमदानीको वृद्धिको मुख्य कारणहरू मध्ये ७ ठाउँमा कष्टमस् पोष्टहरू खुल्नु, भंसार सुधारबाट चोरी निकासी पैठारी कम हुनु, वनको नयाँ आयोजना तथा पुनर्गठन गरिनु, संसारभर हाम्रो टिकटहरू तथा नयाँ बाटोहरू खुल्नु इत्यादि उल्लेखनीय हुन्। यो साल टक्सारमा टकमरी हुने रकमलाई आमदानीमा गाभिएको छैन।

खर्चतर्फ संविधानको धारा ४५।२ बमोजिम संचित कोष प्रति व्ययभार हुने रकमहरूको जम्मा त्रियासी लाख तेह्र हजार (८३,१३,०००) पुग्ने अनुमान गरिएको छ।

सामान्य बजेटतर्फ संसदको मतदानबाट जम्मा ने.रू. नौ करोड चौबिस लाख उनान्नब्बे हजार (९,२४,८९,०००) व्यय हुने अनुमान गरिएको छ। सरकारले यातायात, वन, शिक्षा विभागमा विशेष महत्व दिएकोले गत वर्षभन्दा खर्च बढी भएकोमा धेरै जसो यी विषयहरूमा बढी खर्च प्रस्तावित गरिएको छ। यसमा शिक्षामा ने.रू. तेह्र लाख अठसट्ठी हजार

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(१३,६८,०००) अर्थात् अन्दाजी ३४ प्रतिशत वनमा ने.रू. तेइस लाख त्रिसट्ठी हजार (२३,६३,०००) अर्थात् अन्दाजी १४० प्रतिशत र यातयाता पट्टि बाह्र लाख पच्चिस हजार (१२,२५,०००) अर्थात् ८० प्रतिशत बढ्दो छ। यो वृद्धिका कारणहरूमा विश्वविद्यालयलाई आर्थिक सह यता दिनु, वन, प्रशासनमा नयाँ व्यवस्था हुनु र पुराना सडक, पुल इत्यादि मर्मत गर्नु आदि उल्लेखनीय छन्। साथै प्रशासकीय पुनर्गठन, प्रजातान्त्रिक प्रणालीको समावेश इत्यादिले गर्दा प्रशासन इत्यादिमा पनि केही खर्च बढेको छ। संविधानको धारा ५० बमोजिम एक आकस्मिक कोष खडा गर्नको निमित्त ने. रू. पच्चिस लाख (२५,००,०००) पर सारिएको छ।

योजनाको तेस्रो वर्षको अन्तिम ३ महीना र चौथो वर्षको प्रथम ९ महीनामा गरिने अनुमानित आय व्ययको हिसाव विकास बजेटमा प्रस्तुत गरिएको छ।

विकास बजेटतर्फ यो आर्थिक वर्षमा जम्मा ने. रु. चौध करोड एकासी लाख छपन्न हजार (१४, ८१, ५६, ०००) अनुमान गरिएको छ तापनि यो जम्मै रकम हाम्रो सीमित साधनले गर्दा खर्च हुने सम्भव छैन। २०१४।१५ मा ने. रु. एक करोड तेइस लाख त्रियान्नब्बे हजार (१,२३,९३,०००) र २०१५।१६ मा ने. रु. तीन करोड छब्बिस लाख छ्यान्नब्बे हजार (३,-२६,९६,०००) खर्च भएको अनुमान छ। यसो हुनाको खास कारणहरू मध्ये एक त मित्र राष्ट्रहरूको सहयोगले संचालित हुने केही आयोजनाहरू संझौता नभएर केहीमा संझौता हुंदा हुंदै ढीला भएर प्रस्तावित खर्च हुन सकेन। आर्को कुरा प्रशासकीय सुव्यवस्थाको कमी राजनैतिक अस्थिरता आदिले गर्दा विकास कार्य सुचारुरूपले चल्न सकेन। यस्ता कारणहरूले गर्दा विकासतर्फ सयकडा २५ भन्दा बढी खर्च हुन नसकेको अनुमान गरिएको छ। अब सो कुरा छैन। पहिले वांकी रहन गएका सबैजसो संझौताहरू भइसकेको छ। विकास कार्यलाई तीव्रगतिले चलाउने सरकारको दृढ संकल्प छ। प्रशासन पुनर्गठन गरी विभागहरूलाई पर्याप्त अधिकार दिइनेछ। तसर्थ सरकारको खर्च गर्ने क्षमता अघिभन्दा धेरै बढी हुने अनुमान गरिएको छ।

विकास कार्यतर्फ श्री ५ को सरकारबाट मात्र संचालित आयोजनाहरूमा ने. रु. एक करोड सतासी लाख अठान्ह हजार (१,८७,१८,०००) संसदको मतदानबाट खर्च हुने अनुमान छ। श्री ५ को सरकारले विदेशी सहायता समेतबाट संचालित आयोजनाहरूमा संसदको मतदानबाट खर्च हुने ने. रु. एक करोड एकहत्तर लाख बासठी सहजार (१,७१,६२,०००) मध्ये श्री ५ को सरकारबाट ने. रु. छ्यालिस लाख तीन हजार (४६,०३,०००) र वांकी ती योजनाहरूको तहविल मौजदात र विदेशी सहायताबाट बेहोरिने छ। विकास समितिहरू र वैदेशिक मिशनहरू द्वारा संचालित आयोजनाहरूमा खर्च हुनेअनुमान गरिएको ने. रु. एघार करोड बाइस लाख छयहत्तर हजार (११,२२,७६,०००) मध्ये संसदको मतदानबाट श्री ५ को सरकारबाट ने.रु. पचासी लाख एघार हजार (८५,११,०००) ती आयोजनाहरूमा राखिने भएको छ। यसको अलावा प्लान इष्टमेट तयार भैनसकेको र तयार भएपछि विदेशी सहायता समेत विचार गरी

आधिकारिकता सुद्धि विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

पूरक बजेटबाट निकासा गर्ने गरी ने. रु. दुई करोड पचासी लाख बयासी हजार (२,८५,-८२,०००) खर्च हुने आयोजनाहरूको फेहरिष्ट पनि साथै छ ।

विकास बजेटतर्फको कूल खर्च ने. रु. चौध करोड एकासी लाख छपन्न हजार (१४,८१,-५६,०००) मध्ये विभिन्न आयोजनाहरूको तहविल मौजदातबाट ने. रु. छयालिस लाख तीस हजार (४६,३०,०००) अमेरिकी सरकारको सहायताबाट ने.रु. छ करोड पैंतिस लाख चालिस हजार (६,३५,४०,०००) भारत सरकारको सहायताबाट ने. रु. चार करोड एक लाख त्रियासी हजार (४,०१,८३,०००) अन्य मित्र राष्ट्र तथा संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सहायताबाट ने. रु. उनासी लाख एकहत्तर हजार (७९,७१,०००), व्यहोरी नपुग हुन आउने ने. रु. तीन करोड अठान्ह लाख बत्तिस हजार (३,१८,३२,०००) श्री ५ को सरकारबाट व्यहोर्नु पर्ने भएको छ ।

श्री ५ को सरकारबाट विकास बजेटमा व्यहोर्नु पर्ने रकम देहाय बमोजिम गरी पूर्ति हुने भएको छ ।

(१)	सामान्य बजेटबाट ने. रु.	१८,३९,०००.
(२)	आमदानीको नयां श्रोतबाट ने. रु.	८५,००,०००.
(३)	डेभलपमेण्ट ची. रकमबाट ने. रु.	८३,००,०००.
(४)	डि. एम. एकाउण्टबाट ने. रु.	४४,८७,०००.
(५)	रचनात्मक रकमबाट ने. रु.	६,२८,०००.
(६)	अन्य मौजदातबाट ने. रु.	८०,७८,०००.
		३,१८,३२,०००.

विकास बजेटबाट हुने खर्च हाम्रो मुलुकर समाजको मागहरू हेरी मुख्य मुख्य निम्न प्रकारले बांडिएको छः– सडकमा २८ प्रतिशत, रोपवे, स्वास्थ्य, ग्राम विकास र स्थानीय सुधार प्रत्येकमा ८ प्रतिशत, नहर , आकाशवाणी, बिजुली, तथा उद्योग प्रत्येकमा ७ प्रतिशत र शिक्षामा ६ प्रतिशत र हवाई मार्गमा ५ प्रतिशत र अरू बांकी ९ प्रतिशत विविध विषयहरूमां खर्च हुने अनुमान गरिएको छ । हाम्रो सीमित प्राविधिक जनबल तथा आर्थिक साधन र प्राप्त वैदेशिक सहायताको परिधि भित्र बसेर सकभर जनताको मार्गलाई पुऱ्याउने कोशिश गरिएको छ । स्थानीय सुधार कार्यलाई दिइने सहायता यो साल दोबर गरिएको छ । अर्थात प्रत्येक जिल्लालाई मालपोतको सयकडमा १० वा चालिस हजार (४०,०००) जुन बढी हुन्छ ,सो दिने गरिएको छ । यसमा प्रत्येक जिल्लालाई १।१ लाख थप सहायता पनि दिने गरिएको छ । जिल्ला जिल्लाका जनताबाट हाम्रो सहयोग पाइएमा यसबाट ग्रामीण क्षेत्रमा निकै प्रगति हुन जानेछ ।

माथि दफा दफामा उल्लेख गरिएको संसदको मतदानले व्यय हुने चाहिदो रकमलाई संविधानको धारा (२) बमोजिम शीर्षकानुसार विनियोजन विधेयक तयार गरी साथै पेश गरिएको छ । उक्त विधेयकको अनुसूची (क) ले सामान्य बजेटतर्फको खर्चलाई अनुसूची (ख) ले विकास बजेट तर्फको खर्चलाई जनाउंछन् ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

विकास बजेटमा उल्लेखित विभिन्न विषयमा सरकारको नीति र प्राथमिकता वारे केही कुरा भन्न चाहन्छु। साधारणतया यातायात, संचार, ग्राम विकास, स्थानीय सुधार, स्वास्थ्य, शिक्षा विस्तार, औद्योगिक विकास आदिमा विशेष खर्च हुने अनुमान गरिएको छ।

जनताको आर्थिक शारीरिक र मानसिक विकासको दृष्टिबाट यो साल १ करोड भन्दा बढी खर्च गरिने मुख्य मुख्य शीर्षकहरूको खर्च यस प्रकार छः–

(१) ग्राम विकास र स्थानीय सुधार नें. रु. ——————१,२०,८५,०००।
(२) नहर खाने पानी ——————१,००,०६,०००।
(३) सडक ——————४,१०,७४,०००।
(४) रोपवे ——————१,२३,८७,०००।
(५) आकाशवाणि ——————१,०१,३०,०००।
(६) बिजुली ——————१,०९,७४,०००।
(७) उद्योग ——————१,०२,१४,०००।
(८) स्वास्थ्य ——————१,३७,८०,०००।
(९) शिक्षा ——————१,३६,०६,०००।

यातायात र संचारको साधनको कमीले हाम्रो देशको विकासमा ठूलो वाधा भएको सर्व–विदित छ। पञ्चवर्षीय योजनामा त्यसैकारणले यस विषयलाई अग्राधिकार दिइएको हो। प्रस्तावित बजेटमा विकास बजेटको करीव ४७.६ प्रतिशत उपरोक्त साधनको निर्माण र विकासको निमित्त छुट्याइएको छ जो विगत वर्षको भन्दा करीव १६.१ प्रतिशत बढी पर्न आएको छ।

ग्राम विकासको योजनालाई पनि सरकारले महत्वपूर्ण ठानेको छ। देशको वहुसंख्यक किसान वर्गहरूको जीवन तथा परिस्थितिमा यस कार्यक्रमद्वारा चांडै सुधार ल्याउन सक्ने सरकारले विश्वास गरेको छ। तसर्थ यो आर्थिक वर्षमा यस कार्यक्रमलाई तीव्रगतिले चलाउने र यसको क्षेत्रको बिस्तार गर्ने निर्णय भएको छ। विगत वर्षसम्ममा जम्मा १९ ठाउंहरूमा ग्राम विकास केन्द्रहरू खुलेकोमा यो वर्ष भित्र अरू ११ ठाउंमा ग्राम विकास केन्द्र खोल्ने लक्ष राखिएको छ। यस विषयमा पूरा पूरा दृष्टि जावस् भन्ने हेतुले ग्राम विकास मन्त्रालयको गठन भएको छ। कृषि उन्नतिमा उन्नत वीज र औजारहरूको प्रयोग र आधुनिक कृषिको तरीका कृषक वर्गहरूलाई सिकाउन ग्राम विकास केन्द्र खुलेका ठाउंमा कृषि प्रसारको काम चलाइएको छ। कृषक वर्गहरूलाई सुपथ व्याजमा ऋण दिने विशेष व्यवस्था गरिने भएको छ। देशमा ठाउं ठाउंमा राजमार्ग बन्न लागेकोले धेरै भागमा फलको खेतीको कामको निमित्त पनि बढी खर्च प्रस्तावित गरिएको छ। साथै यस वर्षको कार्यक्रममा पशुपालनमा पनि प्रोत्साहन दिइएको छ।

स्वास्थ्य सेवाको देशको धेरै भागमा प्रवन्ध नभएकोले जनता अनेक रोगबाट पीडित छन्। सरकारको सर्वप्रथम कर्तव्य तिनीहरूमा केही न केही औषधि उपचार पुऱ्याउनु हो।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

तसर्थ विकास बजेट तथा साधारण बजेटमा पनि यसको निमित्त सकभर बढी रकम छुट्याइएको छ । औलो निर्मूल कार्य पनि सुचारुरूपले चालू रहनेछ ।

शिक्षा विकासमा गत वर्षको भन्दा यो वर्ष तेबर रकम छुट्याइएको छ । प्रजातान्त्रिक शिक्षाको विकासलाई जो महत्व दिनु पर्ने हो त्यो सरकारले दिने निर्णय गरेको छ । प्राथमिक शिक्षालाई देशव्यापी बनाउने लक्ष सरकारको सामुन्ने छ । हाइस्कूल र मिडिल स्कूलहरूलाई व्यापकरूपमा सहायता दिने व्यवस्था गरिएको छ । कलेजहरूको स्तर बढाउने काम पनि जारी रहनेछ । विश्वविद्यालयमा केही कक्षामा पढाई शुरू गर्ने पनि लक्ष छ ।

यो वर्ष त्रिशूली, पनौती र अरू साना विद्युत योजनाको निर्माण कार्य शुरू हुने छ । मित्र राष्ट्रहरूबाट प्राप्त मिल कारखानाहरूको निर्माण कार्यको निमित्त खर्च पनि प्रस्तावित भएको छ ।

विभिन्न प्रकारका सर्भेक्षण कार्यमा कित्ता नापी यो वर्ष अरू बढी मात्रामा जारी रहनेछ । भू गर्भ सर्भे पनि खास तत्कालीन उपयोगितालाई ध्यान राखी गरिनेछ । सिंचाई, पिउने पानीको देशको विभिन्न भागमा व्यवस्था पनि गरिने भएको छ । कतिपय नयां सिंचाई आयोजनाहरूको निर्माण कार्य शुरू हुने भएको छ । वनको वैज्ञानिक ढंगले संरक्षण गर्न, सांध छुट्याउन (Demarcation) र फायरलाइन आदि बनाउने काम पनि हुने भएको छ ।

केही वर्षदेखि यता सरकारलाई देश विकास सम्बन्धी कार्यमा मित्र राष्ट्रहरूको सहयोग प्रशस्त मात्रामा मिल्दै आएको छ । मित्र राष्ट्र भारत, अमेरिका, चीन, रूस, न्यूजिलैण्ड, अस्ट्रेलिया, स्वीटजरलैण्ड तथा संयुक्त राष्ट्र संघ र यसका विशेष संस्थाहरूको साथै फोर्डफाउण्डेशनबाट समेत देश विकास कार्यमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहायता मिल्दै आएको छ । सरकार तथा नेपालको जनताको तर्फबाट वहांहरू सबैप्रति यस सहयोगको निम्ति कृतज्ञता प्रकट गर्दै धन्यवाद अर्पण गर्दछु ।

आज देशमा विकासको निम्ति पूंजिको राम्रो संकलन नभएकोले विदेशी पूंजिको हामीले आफ्नो विकास कार्य चलाउन स्वागत गर्नु छ र आजको अवस्थामा विदेशी सहायता अत्यावश्यक छ । तैपनि सधै अर्काको भरमा रहेर कुनै देशले पनि वास्तविक उन्नति गर्न सक्तैन । यस विषयमा म अरू केही भन्न चाहन्छु । पञ्चवर्षीय योजनाको रिपोर्टमा ५ वर्षको जम्मा विकास खर्चको निम्ति ७१ प्रतिशत जति विदेशी सहायताबाट आउने आशा राखिएको थियो । तर योजना बनाउदा उल्लेख गरिए बमोजिम सरकारी आन्तरिक साधनहरू (Internal resources) संकलन गर्न सकिएन । २०१५।१६ कोविकास बजेटमा ७८ प्रतिशत विदेशी सहायता देखिन्छ । यसरी आफ्ना साधनहरूको राम्रो संमिश्रण नगरी केवल अरू देशहरूको नागरिकले आफ्नू कमाइबाट तिरेका करमाथि मात्र हाम्रो विकासको निम्ति भर पर्नु सर्वथा उचित होइन । देशका विकासको निम्ति करको दरमा र नयां करहरू समेत लगाउने आवश्यक सबैले महसूस गरेकै कुरा हो । आज अमेरिका तथा विलायत जस्ता विकसित देशहरूको त कुरै नगरूं । जहां संपूर्ण

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

उत्पादनको ३० प्रतिशत सरकारले करद्वारा लिंदैछ। छिमेकी भारतमा समेत संपूर्ण उत्पादनको ७ प्रतिशत सरकारले करद्वारा लिन्छ। तर नेपालमा २।३ प्रतिशत भन्दा बढी छैन। यस अवस्थामा जनतामा कर धेरै लाग्यो भन्ने युक्ति न्यायसंगत मान्न सकिन्न। यस कुरालाई दृष्टिमा राखेर यस आर्थिक वर्षमा केही प्रगतिशील किसिमका करहरू प्रस्तावित गरिएको छ।

श्री ५ को सरकारले विर्ता उन्मूलनको नीति अपनाई सकेको र विर्ता उन्मूलन विधेयक यसपछि तुरुन्त आउने भएकोले यो आर्थिक सालदेखि विर्ता कर लगाइएको छ। विर्ता करको निमित्त विर्तालाई ३ किसिममा विभक्त गरिएका छन्। (१) मालपोत उपभोग गर्नेसम्म अधिकार प्राप्त भएको तर भूमिमा स्वामित्व नभएका विर्तावारको विर्ता र (२) सरकारलाई नाम मात्रको पोत बुझाई अथवा केही पनि नबुझाई उप्जाको रूपमा नगदी अथवा जिन्सी उपभोग गर्ने र भूमिमा स्वामित्व भएका विर्तावारहरूको विर्ता। उपर्युक्त पहिलो किसिमको विर्तामा रैतिले साविकमा विर्तावारलाई तिरी आएको पोत सरकारमा दाखिल गर्नेछ, अर्थात् विर्ता माल तहसिलहरू राष्ट्रियकरण गरिएका छन्। दोश्रो किसिमको विर्तामा रैकरको आठा सरह लाग्ने तिरोको २ खंडको १ खंड कर लगाइएको छ। आर्थिक ऐन २०१४ ले लागेको कर र त्यस अघि लागी आएको खारीज गरिएको छ। यो करबाट मोटामोटी अन्दाजी ने. रु. साठी लाख (६०,००,०००) लाख आमदानी हुने अनुमान गरिएको छ।

समाजका उच्च स्तरका र पुगिसरी आएका व्यक्तिहरूको बढी पूंजिबाट निम्न स्त रकाह व्यक्तिहरूको उत्थान तथा मुलुकको समृद्धिको निम्ति व्यवस्था गर्नु वाञ्छनीय भएकोले त्यस्ता व्यक्ति समूहको पूंजिको केही अंश देश विकासको निम्ति लगाउने उद्देश्यले केही नयां करहरू लगाइएका छन्। शुरु शुरुको काम यसलाई चाहिने प्रशासन यन्त्रको कमी तथा तथ्यांकको अभावलाई ध्यानमा राखी यी करहरूको दरलाई केही कम नै राखिएको छ। यी करहरूबाट अन्दाजी ने. रु. पच्चिस लाख (२५,००,०००) आमदानी होला भन्ने आशा गरिएको छ। ती करहरू यस प्रकार छन् :-

(१) जग्गामा बढी कर:- दर्ता भएको जग्गा जमीनमा देहायमा लेखिएको दरमा साल बसाली जग्गा कर लगाइने र असूल गरिनेछ।

जग्गावालाको साथमा रहेको जग्गामा लागेको मालपोत वा विर्ता कर (जिन्सीको मालको दर ले नगदीको हिसावले)। (१)	जग्गा करको दर (२)
पहिलो ने. रु. २५०। मा वा २५ विगहामा जुन बढी हुन्छ	केही नलाग्ने
त्यस पछिको ने. रु. २५०। मा अर्थात् ने. रु. २५०।०१ देखि ने. रु. ५०० सम्म ने. रु. १ मा	ने. रु. ।५०
त्यस पछिको ने. रु. ५००। मा अर्थात् ने. रु. ५००।०१ देखि ने. रु. १०००।	

आधिकारिक मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सम्म ने. रु. १ मा ---------- ने. रु. १।
त्यस पछिको ने. रु. १०००। मा अर्थात् ने. रु. १०००।०१ देखि ने. रु.
२०००। सम्म ने. रु. १ मा ---------- ने. रु. २।
त्यस पछिको ने. रु. १०००। मा अर्थात् ने. रु. २०००।०१ देखि ने. रु.
३०००। सम्म ने. रु. १ मा ---------- ने. रु. ३।
त्यस पछिको जतिसुकै ने. रु. १ मा ---------- ने. रु. ४।

तर जिन्सीको रूपमा तिरो (मालपोत) ठेकिएको जग्गामा कालम (२) को आधा मात्र लाग्नेछ ।

(२) शहरी क्षेत्रको घर र विदेशी लगानीमा करः– सरकारले समय समयमा नेपाल गजेटमा सूचना प्रकाश गरी तोकी दिएका शहरी क्षेत्रहरूमा रहेको घर र त्यसको लगापात जग्गाहरूमा मोलको हिसाबले र नेपाली नागरिकहरूले विदेशमा लगान गरी राखेको पूंजिमा यो आर्थिक वर्षदेखि निम्न दरले साल बसाली कर लाग्नेछ :–

(१) घर र त्यसको लगापात र जग्गाको मोल र विदेशी लगानीमा	(२) करको दर
पहिलो रु. २५,०००	केही नलाग्ने
त्यस पछिको रु. १०,०००	ने. रु. ३। प्रतिहजार
त्यस पछिको रु. १०,०००	ने. रु. ४। "
त्यस पछिको रु. १५,०००	ने. रु. ५। "
त्यस पछिको रु. २०,०००	ने. रु. ७। "
त्यस पछिको रु. २०,०००	ने. रु. ९। "
त्यस पछिको रु. जतिसुकैमा पनि	ने. रु. १२। "

तर घर जग्गाहरू आफैले चलन नगरी वहालमा दिइराखेको भए त्यस्तो कलममा माथि उल्लेख गरिएको करको दरमा सयकडा ५० थप गरी दिइनेछ । मोल कायम गर्दा भा. रु. इलाकामा भा. रु. मा र ने. रु. इलाकामा ने. रु. मा कायम गरिनेछ ।

(३) व्यापारको मुनाफा र पारिश्रमिक करः– नेपाल अधिराज्य भित्र आर्जन गरिएको अथवा प्राप्त भएको मुनाफा वा पारिश्रमिक निम्न दरले कर लाग्नेछ :–

(१) कूल मुनाफा वा पारिश्रमिक	(२) करको दर
ने. रु. ७,००० मा	केही नलाग्ने
त्यस पछिको ने. रु. ४,००० मा	५। प्रतिशत
त्यस पछिको ने. रु. ४००० मा	६। "

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

त्यस पछिको ने. रु. ५००० मा ---------- ७। "
त्यस पछिको ने. रु. ५००० मा ---------- ८। "
त्यस पछिको ने. रु. १०००० मा ---------- ९। "
त्यस पछिको ने. रु. १५००० मा ---------- १०। "
त्यस पछिको ने. रु. २५००० मा ---------- १२। "
त्यस पछिको ने. रु. २५००० मा ---------- १५। "
त्यस पछिको ने. रु. १००,००० मा ---------- २०। "
त्यस पछिको ने. रु. जतिसुकैमा पनि ---------- २५। "

तर उद्योग व्यवसायबाट भएको मुनाफामा माथिको दरले लाग्ने करमा सयकडा २५ रियाही दिइनेछ र साना उद्योगहरूलाई सयकडा ५० रियाही दिइनेछ ।

(४) पानीमा कर:-- सरकारले बनाएको रिजरभ्वायर वा टंकीमा जम्मा गरी वा खोला मूल देखि नै पाइप लाइनबाट ल्याएको पानी पाइपद्वारा कसैले आफ्नो: क्याम्प वा घरमा जडान गरी उपयोग गरेकोमा निम्न दरले मासिक कर लगाइएको छ :-

(१) कनेक्सन पाइपको साइज	(२) टायम वा सिष्टर्न वा ट्यांक होस् १ मा लाग्ने करको दर ने. रु.	(३) एकभन्दा बढी भएकोमा जति बढी छ,हरेकमा लाग्ने करको दर ने.रु.
(क) ।। ईञ्च	३।	१।
(ख) ¾ "	६।७५	१।
(ग) १ "	१२।	१।५०
(घ) १।। "	२७।	१।५०
(ङ) २ "	४८।	२।
(च) ३ "	१०८।	४।
(छ) ४ "	१९२।	६।

(५) रेडियोमा कर:-- नेपाल अधिराज्य भित्र रहेको सबै रेडियोमा वार्षिक ने. रु. १०। का दरले कर लगाइएको छ ।

हाम्रो मुलुकको आयात निर्यात व्यापार विशेष गरी सीमाना स्थित बजारहरूको समस्या तथा मुलुकको उद्योगधन्धाको श्रोत विचार गरी ट्यारिफ बोर्डले हालै पेश गरेको रिपोर्टलाई ध्यानमा राखी निकासी पैठारी महसूलको सम्बन्धमा देहायमा लेखिए बमोजिम परिवर्तन गरिएको छ । यसबाट सरकारको आयमा विशेष केही परिवर्तन हुन आउंदैन ।

आधिकारिक मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(१) भोट भंसारको साविक दरबन्दी सबै खारीज गरी अनुसूची १ मा लेखिए बमोजिम को दरबन्दी लागू गरिएको छ ।

(२) भारतसंगको निकासी पेठारीको साविक दरबन्दीहरू सबै खारीज गरी अनुसूची २ मा लेखिए बमोजिमको दरबन्दी लागू गरिएको छ । परन्तु यो दरबन्दीले ए. आर. १ फार्म प्रणालीबाट पैठारी भई आउने मालसामान र तत्सम्बन्धी विषयमा केही संशोधन वा परिवर्तन गरेको संझिने छैन ।

(३) आर्थिक ऐन २०१५ ले २०१५।५।३।३ देखि निकासी पैठारी भई आउने मालसामानमा लागेको भंसार महसूलमा सरचार्ज खारीज गरिएको छ।

यसको विवरण साथै पेश गरिएको आर्थिक विधेयक २०१६ बाट विदित हुनेछ ।

२००७ सालको क्रान्तिपछि सर्वप्रथम संसदीय प्रजातान्त्रिक आधारमा सरकारको गठन भएको छ । समयको माग अनुसार राजनैतिक स्थिरता आएको छ । सरकारले एक निश्चित अवधिलाई लिएर नीति र कार्यक्रम बनाउन सक्न अवस्था छ । राष्ट्रहित र जनहितलाई हरहमेशा ख्याल राखी सरकारले कदम उठाउनु परेको छ । आफ्नू गम्भीर उत्तरदायित्व संझी सरकारले देशका विभिन्न समस्याहरूलाई हल गर्न हरसंभव प्रयास गर्नेछ । हाम्रो आर्थिक व्यवस्थालाई राम्रो जगमा बसाल्ने र सबल सुदृढ बनाउंदै लग्ने विकास योजनामा राष्ट्रिय आवश्यकता अनुसार वास्तविकता ल्याउने र विगत वर्षहरूमा भन्दा बढी संतोषजनक ढंगले कार्यान्वित गराउंदै लग्ने सरकारले आफ्नो मुख्य कर्तव्य संझेको छ । अर्थमन्त्री तथा योजना विकासमन्त्रीको हैसियतले म यस सभाका माननीय सदस्यहरूबाट सक्रिय सहयोग पाउने आशा गर्दछु र साथै विश्वास दिलाउन चाहन्छु कि उपरोक्त कर्तव्य पालन गर्नमा सरकारले मन,वचन र कर्मले संलग्न रहनेछ । देशबासी सबै जनताबाट पनि हार्दिक सहयोग र समर्थन पाउने आशा र विश्वास गर्दछु ।

२०१६।१७ सालमा हुने राजस्वको अनुमान

रुपैयां हजारमा

विवरण	०१५।१६सालको संशोधित बजेट अनुमान	०१६।१७ सालकोप्रस्तावित बजेट अनुमान	बढी	घटा
१.भंसार	२,७८,९४	३,२०,००	४१,०६	-----
२.मालपोत	१,८४,४०	१,९६,००	११,६०	-----
३.अन्तः शुल्क	६४,८६	५८,४१	-----	६,४५
४.मनोरञ्जन कर	४,२५	२,००	-----	२,२५
५.वन	८१,०२	१,५०,००	६८,९८	-----
६.रजिष्ट्रेशन	३९,७६	३३,७२	३,९६	-----
७.दण्ड जरिवाना	१२,६६	२४,४३	११,७७	-----

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

८.रोडशेष	१०,६०	२०,८४	१०,२४	-----
९.पानी	७४	७२	-----	२
१०.रेलवे	१६,५५	२१,५३	४,९८	-----
११.रोप-वे	४,७३	४,७५	२	-----
१२.हुलाक	१०,५०	२०,००	९,५०	-----
१३.टेलिफोन	३,००	१,००	-----	-----
१४.आकाशवाणि	५,८६	३,४४	-----	२,४२
१५.बिजुली	९,६९	१०,३५	६६	-----
१६.खाद्यको	-----	१,१९,९२	१,१९,९२	-----
१७.विविध	४६,५८	३७,३०	----	९,२८
कूल जम्मा–	७,६४,१४	१०,२६,४१	१,८२,६९	२०,४२

२०१६।१७ सालमा हुने व्ययको अनुमान

रुपैयां हजार

विवरण	२०१५।१६ सालको संशोधित बजेट अनुमान	२०१६।१७ सालको बजेट अनुमान	बढी	घटी
१. संचित कोषप्रति व्ययभार हुने रकमहरू				
१. श्री ५ महाराजाधिराज तथा राजपरिवार	४७,१८	५२,९७	५,७९	–
४. निर्वाचन कमिशन	२४,६२	२,२३	—	२२३९
५. पब्लिक सर्भिस कमिशन	४८	७२	२४	----
७. न्याय विभाग (सर्वोच्च अदालत)	९,०४	१,८८	----	७१६
८. अडिट (महालेखा-परिक्षक)	—	३३	३३	—
४२. विविध भैपरी आउने राजदरबार बनाउने	—	२५,००	२५,००	—
जम्मा—	८१,३२	८३,१३	३१,३६	२९५५

४४२

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२. संसदको मतदानले व्यय

हुने रकमहरू

२. श्री ५ को सरकारको सचिवालय	३२,५३	४५,१५	१२,६२	—
३. मन्त्रिमण्डल	२,५५	८,४५	५,९०	—
६. प्रतिनिधि तथा महासभा	४,८४	१०,५३	५,६९	—
७. न्याय विभाग	१४,५९	१७,७१	३,१२	—
८. अडिट (कुमारी चोकहरू)	१,८५	२,२६	४१	—
९. एकाउण्टेण्ट	३,०४	३,२३	१९	—
१०. भन्सार	१०,३१	१०,९९	६८	—
११. रकम ठेक्का र अन्तःशुल्क	१,९१	९,१२	७,२१	—
१२. मालपोत	३४,९२	४०,११	५,१९	—
१३. शर्भे	९०	२५	—	६५
१४. शिक्षा	३७,१७	५०,८५	१३,६८	—
१५. स्वास्थ्य	२०,८५	२२,४३	१,५८	—
१६. खाद्य	१५,६३	१०,००	—	५६३
१७. वन	१६,८३	४०,४६	२३,६३	—
१८. कृषि	६,३१	६,०५	—	२६
१९. सहकारी	१३	१२	—	१
२०. यातायात	१५,२३	२७,४८	१२,२५	—
२१. विजुली	७,९९	१३,९९	६,००	—
२२. संचार	१८,९८	२१,३५	२,३७	—
२३. म्यूजियम	४८	४४	—	४
२४. पुरातत्व	४८	४९	—	१
२५. पब्लिक वर्कस	५९,४६	३७,९७	—	२१४९
२६. प्रचार	५,०२	४,९०	—	१२
२७. रेडियो	१,६१	२,१९	५८	—
२८. सिभिल सप्लाइज	६५	२,८५	२,२०	—
२९. उद्योग	९०	९०	—	—
३०. नहर	२,६१	३,३०	६९	—
३१. टक्सार	२४,१७	६,१०	—	२८०७
३२. जिल्ला प्रशासन	१६,०८	१७,८२	१,७४	—

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।